

НЕОГОЛОШЕНА ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА КРЕМЛЯ ПРОТИ УКРАЇНИ

Тихомирова Є. Б.

доктор політичних наук, професор,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Захоплення Криму та збройна агресія на Сході України є неоголошеною війною проти нашої країни. Оголошення війни вважають мовним і водночас соціальним актом. Хоча за нормами міжнародного права після 1945 р., офіційний факт оголошення війни не є визначальним для визнання того, що війна або збройний конфлікт існують *de jure*.

У Хартії ООН нічого не сказано про суттєвість факту оголошення війни для міжнародного права. У статті 2-й Женевських конвенцій 1949 р. стверджується, що їхні положення застосовують в усіх випадках збройних конфліктів, а не тільки у випадках війн, які було формально оголошено. Однак для суспільної свідомості зв'язок війни зі словом і дискурсивними формами є важливішим, ніж абстрактні правові норми. Роль факту оголошення війни на рівні усталених культурних стереотипів є принциповою.

Сучасну неоголошену війну проти нашої країни називають гібридною (англ. – *hybrid war*), тобто такою, де агресор вдається не лише до класичного воєнного вторгнення, а й використовує поєднання прихованих операцій, диверсій, кібервійни, а також надає підтримку сепаратистам, які діють на сході України. На думку науковців, інформаційна війна є невіддільним складником гібридної агресії, адже саме засобом викривленої, упередженої, агресивної інформації підривають цінності та відповідні їм нормативно-інституційні структури у країнах – жертвах агресії. І, хоча, зброя у воєнних конфліктах відіграє ключову роль, проте значення інформації також не варто недооцінювати. Тим більше, що доволі часто вона сама є зброєю.

В українському випадку маємо справу не просто з ворожою пропагандою, а з «війною смислів», для трансляції яких задіяне все розмаїття каналів донесення інформації. Основним структурним елементом у цій війні постають симулякри – образи того, чого насправді не існує. Прикладами таких образних конструктів є «київська хунта», «українські фашисти», «звірства каральних батальйонів», «розіп'яті хлопчики» тощо. Стратегічна мета експлуатації симулякрів – замінити

об'єктивні уявлення цільових груп про характер конфлікту «інформаційними фантомами», які потрібні агресору.

Дослідники зазначають, що гібридна війна, яку розв'язано проти України, ведеться одразу на декількох напрямках, одним з яких є, безумовно, інформаційний. Інформаційні виклики гібридної війни мають суттєві відмінності порівняно з іншими її проявами, зокрема вони: з'явилися задовго до військових дій; є спрямованими не лише на Україну, а й на країни трансатлантичного простору, включно з самою ж Росією в особі її власних громадян, щодо яких проведено «ідеологічну мобілізацію» та «інформаційне перепрограмування, котре межує із зомбуванням»; опинилися поза межами переговорного процесу: питання про перемир'я у віртуальному середовищі навіть не порушувалося.

Неоголошена інформаційна війна Кремля пройшла кілька основних змістовних етапів:

1. Підготовчим етапом неоголошеної інформаційної війни Кремля, на думку експертів Національного інституту стратегічних досліджень, став реальний початок ведення інформаційної гібридної агресії у 2007-2008рр. У цей період російська сторона проводила активну діяльність із закріплення в українському інформаційному просторі тем і меседжів, що мали підготувати цільові аудиторії. «Гаряча фаза» інформаційної війни розпочалася восени 2013р. напередодні Вільнюського саміту, де планувалося підписання Угоди про асоціацію Україна-ЄС. Саме тоді Кремль почав використовувати проти України всю потужну пропагандистську машину, яка охоплює теле- та радіомовлення, друковані та електронні ЗМІ, кіно, театр і книговидання, концертну, фестивальну та виставкову діяльність, молодіжні субкультури і соціальні Інтернет-мережі, різноманітні громадські та релігійні організації.

2. Інформаційний супровід анексії Криму Російською Федерацією був уможливлений, зокрема, тривалою та цілеспрямованою інформаційно-пропагандистською діяльністю Кремля. Серед найбільш поширених технологій маніпулювання масовою свідомістю були: інформаційна блокада, що була спрямована на формування інформаційного вакууму для українських ЗМІ в Криму; використання медіаторів, або так званих «лідерів думки» – політичних діячів, представників релігійних конфесій, діячів культури, науки, мистецтва, спортсменів, військових; методи ефекту першості та упереджувального удару завдяки оперативності донесення матеріалу до отримувача дозволяв ЗМК Росії формувати бажане уявлення про події; переписування історії відіграло потужну роль в процесі руйнуванні історичної пам'яті; метод зворотного зв'язку передбачав проведення штучно інсценованих масових акцій на підтримку відторгнення Криму від України; прийоми емоційного резонансу,

сенсаційності та психологічного шоку використовувалась для створення у широкої аудиторії антиукраїнських та антиісламських настроїв; повторення одних і тих же тверджень мало на меті сформувані у населення єдине бачення подій та спрямовувалось не на ідеологічні установки, а на буденну свідомість громадян; рейтингування застосовувалось кремлівськими медіа для виправдання агресивних дій російської влади, мотивуючи це вимогою суспільства.

3. Інформаційна діяльність терористичних організацій на Сході України мала очевидні ознаки ретельно підготовленої інформаційно-психологічної операції, що забезпечувалася різними каналами комунікації. Сепаратистські утворення від початку воєнних дій використовували широкий арсенал інформаційно-пропагандистських заходів, починаючи від блокування засобів масової комунікації до ретрансляції російських прокремлівських інформканалів на окупованій території та заснування нових майданчиків для поширення необхідних матеріалів серед населення Сходу України.

4. Інформаційна гібридна агресія на тимчасово окупованій території України (спочатку зона проведення АТО, потім Операції об'єднаних сил (ООС)). З моменту початку окупації і до теперішнього часу у розпорядженні «ЛНР-ДНР» перебуває основна частина матеріально-технічного, інфраструктурного і подекуди кадрового ресурсу телерадіомовлення Донецької та Луганської областей, включаючи найпотужніші в регіоні передавачі-ретранслятори (телевежі).

Домінування з весни 2014 р. деструктивної ворожої пропаганди та дезінформації у телерадіопросторі окупованих територій Сходу стало одним з вирішальних чинників значної поширеності серед населення антиукраїнських настроїв та сепаратистської риторики (в межах 70 %).

5. Інформаційна гібридна агресія у трансатлантичному просторі була запроваджена Російською Федерацією задовго до військової агресії не лише на українське суспільство, але і на громадяни країн пострадянського простору, на населення США, країн ЄС.

Список використаних джерел

1. Власюк О.С. Кремлівська агресія проти України: роздуми в контексті війни : монографія / О. С. Власюк, С. В. Кононенко. – К. : НІСД, 2017. – 304 с.

2. Зовнішнє втручання в український конфлікт: до замороженого конфлікту у Донбасі // Щорічник СІПРІ 2016 озброєння, роззброєння та міжнародна безпека [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://razumkov.org.ua/images/sipri/SIPRI_2016_ukr.pdf

3. Інформаційні виклики гібридної війни: контент, канали, механізми протидії : аналіт. доп. / за заг. ред. А. Баровської – К. : НІСД, 2016. – 109 с.

4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>

5. Яворська Г.М. Гібридна війна як дискурсивний конструкт / Яворська Г.М. // Стратегічні пріоритети, № 4 (41), 2016, С. 41-48.